

Sygn. akt II UK 628/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R.A.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych II Oddział w [...]

o emeryturę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 25 stycznia 2017 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 14 maja 2015 r., sygn. akt III AUa .../14,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
wyrokiem z dnia 14 maja 2015 r. oddalił apelację R.A. od wyroku Sądu
Okręgowego w [...] - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 czerwca
2014 r. oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
II Oddziału w [...] z dnia 11 lutego 2014 r. odmawiającej przyznania mu prawa do

emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie tej ustalono, że R. A., z zawodu kierowca - mechanik, w dniu 13 lipca 2011 r. ukończył 60 lat, nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego, do 20 lipca 2014 r. korzystał ze świadczenia rehabilitacyjnego, posiada 32 lata, 11 miesięcy i 6 dni okresów składkowych wobec wymaganych 25 lat okresów składkowych i nieskładkowych. W latach 1965 - 1967 pracował w Fabryce Obrabiarek J., jako pracownik młodociany - uczeń w zawodzie tokarza. Kształcenia w tym zawodzie nie ukończył. Następnie od 10 listopada 1967 r. do 28 lutego 1968 r. pracował w Przedsiębiorstwie Melioracyjnym w K. jako kopacz melioracyjny. W latach 1968 - 1969 pracował w Wojewódzkim Związku Spółek Wodnych, jako pracownik sezonowy - kopacz melioracyjny. Następnie podjął zatrudnienie w Państwowym Ośrodku Maszynowym w J., gdzie pracował od 23 lipca do 23 października 1969 r. w charakterze pomocnika monterów ciągników, które to stanowisko miało być przygotowaniem do egzaminu czeladniczego. Odwołujący się wybrał jednak inną możliwość zdobycia kwalifikacji zawodowych i od 23 października 1969 r. zdecydował się na odbywanie obowiązkowej długoterminowej służby wojskowej, podczas której odbył praktyki w zawodzie mechanika i nabył uprawnienia kierowcy samochodu ciężarowego (od 6 maja 1972 r. posiada prawo jazdy kat. C, BE i CE, zaś od 29 kwietnia 1974 r. prawo jazdy na autobusy - kat. D). Szkołę Zawodową dla Pracujących odwołujący ukończył w 1974 r. i uzyskał świadectwo w zawodzie mechanika samochodowego. Po zwolnieniu z dniem 18 października 1974 r. ze służby wojskowej od 14 listopada 1974 r. został zatrudniony w Przedsiębiorstwie Sprzętowo - Transportowym Budownictwa Rolniczego w [...] w charakterze mechanika napraw pojazdów samochodowych. Pracę tę wykonywał wyłącznie przy naprawie samochodu ciężarowego specjalistycznego - cysterny do przewozu paliw płynnych. Od 1 stycznia 1975 r. odwołujący został przeniesiony na stanowisko kierowcy cysterny do przewozu paliw płynnych, na którym pracował do 31 sierpnia 1976 r. Następnie od 8 września 1976 r. do 30 września 1978 r. pracował w H. S.A. na stanowisku kierowcy samochodu ciężarowego, od 25 października 1978 r. do 31 października 1979 r. w Spółdzielni Turystycznej „T.” na stanowisku kierowcy autobusu, od 8 listopada 1979 r. do 1 października 1986 r. w

K. P. S.A. na stanowisku kierowcy pojazdu specjalistycznego - cysterny do przewozu dwutlenku węgla.

Jako prace wykonywane w szczególnych warunkach organ rentowy zaliczył odwołującemu się okresy zatrudnienia od 8 września 1976 r. do 30 września 1978 r., od 25 października 1978 r. do 31 października 1979 r. oraz od 8 listopada 1979 r. do 1 października 1986 r., co dało łącznie staż pracy w szczególnych warunkach w wymiarze 9 lat, 11 miesięcy i 24 dni. Organ ten nie uznał za zatrudnienie w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia w Przedsiębiorstwie Sprzętowo - Transportowym Budownictwa Rolniczego w [...] od 14 listopada 1974 r. do 31 sierpnia 1976 r. z uwagi na brak świadectwa pracy potwierdzającego wykonywanie pracy w szczególnych warunkach. Ze świadectwa pracy z 1 września 1976 r. wystawionego przez ten zakład wynikało, że odwołujący w okresie zatrudnienia zajmował stanowiska: mechanika napraw pojazdów samochodowych (od 14 listopada 1974 r.) oraz kierowcy (od 1 stycznia 1975 r.). Ponadto organ rentowy nie uwzględnił jako pracy w szczególnych warunkach okresu zasadniczej służby wojskowej od 23 października 1969 r. do 18 października 1974 r.

Sąd pierwszej instancji uznał, że charakter pracy wykonywanej przez odwołującego w Przedsiębiorstwie Sprzętowo - Transportowym Budownictwa Rolniczego w [...] nie pozwalał zaliczyć jej w całym okresie tego zatrudnienia do prac wykonywanych w szczególnych warunkach, o których mowa w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. z 1983 r. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Także okresu odbywania przez odwołującego się służby wojskowej Sąd pierwszej instancji nie zaliczył do stażu pracy w szczególnych warunkach, ponieważ nie była została zachowana ciągłość zatrudnienia u poprzedniego pracodawcy po odbyciu służby, a odwołujący się nie powrócił do zatrudnienia w tych samych warunkach, co przed służbą wojskową.

Natomiast Sąd drugiej instancji uznał, że dowody z dokumentów, w tym świadectwo pracy wystawione przez Przedsiębiorstwo Sprzętowo - Transportowe Budownictwa Rolniczego w [...] oraz zeznania odwołującego się, stanowiły wystarczającą podstawę do uznania, że od 1 stycznia 1975 r. do 31 sierpnia 1976 r. jako kierowca cysterny wykonywał stale i pełnym wymiarze czasu pracy pracę w

warunkach szczególnych. Odmienne ocena charakteru zatrudnienia w wymienionym okresie nie doprowadziła jednak do zmiany bądź uchylenia zaskarżonego orzeczenia, ponieważ Sąd Apelacyjny ocenił, że zarówno okres zatrudnienia na stanowisku mechanika samochodowego w Przedsiębiorstwie Sprzętowo - Transportowym Budownictwa Rolniczego w [...] od 14 listopada do 31 grudnia 1974 r., jak i okres odbywania zasadniczej służby wojskowej, nie podlegają zaliczeniu do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach. Argumentował, że przed stawieniem się do służby wojskowej oraz po jej zakończeniu odwołujący się nie wykonywał zatrudnienia w warunkach szczególnych, co wyłącza możliwość zaliczenia okresu tej służby do stażu pracy w warunkach szczególnych wymaganego do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym.

W skardze kasacyjnej ubezpieczony zarzucił naruszenie: 1/ art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) w związku z § 4 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983 r., nr 8, poz. 43 ze zm.) w związku z § 12 ust. 2 w związku z § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin (Dz.U. z 1968 r., nr 44, poz. 318 ze zm., powoływanego dalej jako rozporządzenie RM z 22 listopada 1968 r.) przez błędne przyjęcie, że okres zasadniczej służby wojskowej nie może zostać zaliczony do stażu pracy w warunkach szczególnych, jeśli praca w warunkach szczególnych podjęta po zakończeniu takiej służby nie była poprzedzona nawet krótkim okresem pracy na innym stanowisku, które jednak ściśle powiązane z później wykonywaną pracą w warunkach szczególnych, 2/ § 12 ust. 2 w związku z § 3 rozporządzenia RM z dnia 22 listopada 1968 r. przez uznanie, że okres odbytej przez odwołującego długoterminowej służby wojskowej nie zalicza się do pracy w warunkach szczególnych, chociaż przepisy obowiązujące w okresie odbywania przezeń służby wojskowej przewidywały zaliczenie czasu odbywania służby wojskowej do okresu zatrudnienia w zakresie uprawnień uzależnionych od ilości lat pracy w danym zakładzie lub gałęzi pracy oraz w zakresie szczególnych uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na

określonym stanowisku lub w określonym zawodzie również w stosunku do żołnierzy odbywających długoterminową zasadniczą służbę wojskową, po której odbyciu przystąpili do wykonywania zatrudnienia w zawodzie wyuczonym w czasie odbywania tej służby, co miało miejsce w przedmiotowej sprawie.

W ocenie skarżącego, za przyjęciem skargi do rozpoznania przemawiała jej oczywista zasadność oraz istotne zagadnienia prawne: 1/ „czy marginalny okres (około jednego miesiąca) po odbyciu długoterminowej służby wojskowej, łączenia pracy w szczególnych warunkach (kierowca ciężarówki - cysterny) z pracą polegającą na naprawach cysterny, którą odwołujący się poruszał uniemożliwia zaliczenie okresu odbywania służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych?, czy też taki okres służby wojskowej może zostać zaliczony do pracy w warunkach szczególnych, nawet z pominięciem zaliczenia tego miesiąca do wyliczonego odwołującemu stażu pracy w warunkach szczególnych?; 2/ czy w wypadku osób, które odbywały długoterminową służbę wojskową, w ramach której nabyły określone uprawnienia, na podstawie których jeszcze w ramach tej służby wykonywały pracę będącą pracą w warunkach szczególnych, okres ten nie powinien zostać zaliczony do pracy w warunkach szczególnych, skoro osoby te podlegały takim samym obciążeniom, jak osoby które świadczyły pracę w warunkach szczególnych?; 3/ jak długi okres wykonywania ewentualnej innej pracy (łączącej się z pracą w warunkach szczególnych) pomiędzy służbą w wojsku a pracą w warunkach szczególnych (na podstawie tego samego zatrudnienia) uniemożliwia zaliczenie okresu służby wojskowej do stażu pracy w warunkach szczególnych?”.

Wskazując na powyższe skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna okazała się kontrfaktyczna i nie zawierała usprawiedliwionych podstaw zaskarżenia. Według miarodajnych ustaleń faktycznych (art. 398¹² § 2 k.p.c.), skarżący po odbyciu długoterminowej

zasadniczej służby wojskowej, podczas której uzyskał prawo jazdy kategorii C, BE i CE oraz D, tj. wyuczony zawód kierowcy, między innymi, samochodów ciężarowych i autobusów, nie został w ciągu trzydziestu dni zatrudniony na stanowisku odpowiadającym wymienionym i uzyskanym w służbie wojskowej kwalifikacjom zawodowym, ale w tym terminie podjął w charakterze mechanika napraw pojazdów samochodowych, a zatem nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach ani w szczególnym charakterze. Oznaczało to, że nie miały do niego zastosowania dyspozycje § 3 w związku z § 12 ust. 2 rozporządzenia RM z 22 listopada 1968 r., ponieważ nie przystąpił w ustawowym terminie 30 dni od zakończenia długoterminowej zasadniczej służby wojskowej do wykonywania zatrudnienia w zawodzie wyuczonym podczas odbywania tej służby. W konsekwencji okres tej służby nie mógł być zaliczony do okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach w zawodzie kierowcy pojazdu specjalistycznego (cysterny powyżej 4,5 t), która była jego kolejną pracą. Wprawdzie z treści § 12 ust. 2 wymienionego rozporządzenia nie wynika termin przystąpienia do wykonywania zatrudnienia w zawodzie wyuczonym w okresie odbywania zasadniczej służby wojskowej, ale nie podlega kwestii, że powinien być zachowany ustawowy termin przystąpienia do wykonywania pracy takiej pracy w ciągu 30 dni od zwolnienia z tej służby (art. 106 ust. 1 i art. 107 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony (w brzmieniu obowiązującym na tę datę, por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2016 r., II UK 319/15, LEX nr 2113368), ponieważ ustawowym warunkiem zaliczenia okresu odbytej służby wojskowej do stażu zatrudnienia było zachowanie terminów o których mowa w art. 106 ust. 1 lub art. 107 ust. 1 tej ustawy).

Ponadto i zgodnie z art. 106 ust. 2 wymienionej ustawy, jeżeli pracownik uzyskał podczas służby wojskowej inne lub wyższe kwalifikacje niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, to zakład pracy lub jego organ nadrzędny byli zobowiązani na jego wniosek wyznaczyć go w miarę możliwości (podkreślenie SN) na stanowisko, które odpowiadało kwalifikacjom nabytym w wojsku. Tylko zatem pod warunkiem podjęcia pracy w wyuczonym w wojsku zawodzie uprawniającym do wykonywania szczególnego zatrudnienia dla celów emerytalnych - okres odbytej zasadniczej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z podjętym zatrudnieniem (w tym w szczególnych

warunkach pracy lub na szczególnym stanowisku pracy) w tym samym zakładzie pracy, w którym zwolnieni z zasadniczej służby wojskowej powrócili do wykonywanego przed powołaniem do służby zatrudnienia, albo do tej samej gałęzi pracy (art. 108 ust. 1 ustawy).

Natomiast żołnierzom, którzy nie byli zatrudnieni przed powołaniem do wojska, albo po odbyciu służby wojskowej podjęli w ustawowym terminie zatrudnienie w innym zakładzie pracy lub w innej gałęzi pracy niż przed powołaniem oraz na niezgodnych z nabytymi w wojsku kwalifikacjami zawodowymi stanowiskach pracy - okres odbytej zasadniczej lub okresowej służby wojskowej zalicza się wyłącznie do „zwykłego” stażu pracy (art. 108 ust. 2 ustawy). Przepis ten różni się węższym zakresem („zwykłych”) uprawnień stażowych od wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem (podkreślenie SN), o których mowa w art. 108 ust. 1 ustawy. Oznacza to co do zasady, że wyłącznie w razie zatrudnienia zwolnionego po odbyciu zasadniczej służby wojskowej pracownika, który odbył ją w okresie trwania stosunku pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, wymaganych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, okres odbytej zasadniczej służby wojskowej zaliczał się do okresu zatrudnienia w zakresie wszelkich uprawnień związanych z zatrudnieniem tylko tym pracownikom, którzy odbyli służbę wojskową w okresie trwania (zawieszenia) wymienionego stosunku pracy, których nie mogło naruszyć ani ograniczyć odbycie obowiązkowej zasadniczej służby wojskowej (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 października 2013 r., II UZP 6/13, OSNP 2014 nr 3, poz. 42). Interpretacyjna wymowa tego stanowiska powiększonego składu najwyższej instancji sądowej nie może być bezpodstawnie poszerzana na dalsze przypadki, w których okres zasadniczej służby wojskowej, która wprawdzie wiąże się ze szczególnymi obowiązkami służby wojskowej, które jednak nie zawsze wymagały permanentnego, tj. stałego ich wykonywania w pełnym rozmiarze czasu pracy, o którym mowa w art. 32 w związku z art. 184 ustawy emerytalnej, która stanowią warunki wymagane do nabycia „cywilnych” wcześniejszych uprawnień emerytalnych. W szczególności powinno być faktem notoryjnym, że kierownicy zasadniczej służby wojskowej, poza sytuacjami alarmowymi, pełnienia służby wartowniczej, uczestnictwem w ćwiczeniach wojskowych, poligonowych lub

bojowych, z zasady oraz ze względu na ograniczone możliwości sprzętowo-paliwowe nie zajmowali się permanentnym prowadzeniem pojazdów wojskowych stale co najmniej 8 godzin dziennie, gdyż takich żołnierzy w istotnym wymiarze obowiązków wojskowych pochłaniała obsługa techniczna konserwacja ciężkich wojskowych pojazdów transportowych, która nie odpowiada „cywilnym” warunkom szczególnego zatrudnienia dla celów emerytalnych. Dlatego do zaliczenia zasadniczej służby wojskowej do stażu pracy w szczególnych warunkach wymagana była wyraźna podstawa prawna (ustawowa fikcja prawna jak w przypadku wojskowej służby zawodowej) lub przekonująca prokonstytucyjna wykładnia przepisów prawa ustawowego, która wykluczała pozbawienie pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze, którzy odbyli zasadniczą służbę wojskową w okresie zawieszenia tego typu stosunku pracy, uprawnień stażowych wymaganych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury, które nie mogą im niekonstytucyjnie odebrane z przyczyny odbywania obowiązkowej służby wojskowej.

Takiego stanu normatywnego nie korygowały dyspozycje § 12 ust. 2 rozporządzenia RM z 22 listopada 1968 r., który stanowił, że żołnierzowi zwolnionemu z długotrwałej zasadniczej służby wojskowej, który przystąpił do zatrudnienia w zawodzie wyuczonym w czasie tej służby, okres odbytej służby zaliczał się do okresu zatrudnienia na zasadach określonych w § 3, nawet jeżeli w dniu powołania nie pozostawał w stosunku pracy już dlatego, że ten „adresowany” przepis (§ 3) regulował wyłącznie prawo podmiotowe do zatrudnienia na stanowisku odpowiadającym uzyskanym w wojsku kwalifikacjom zawodowym. Ponadto realizacja tego prawa była uzależniona o istnienia obiektywnych możliwości zatrudnienia w wyuczonym w wojsku zawodzie, co wynikało z dyspozycji ust. 2-4 wymienionego paragrafu. Oznaczało to, że tylko wtedy gdy względny obowiązek zatrudnienia żołnierza („w miarę możliwości”), który w czasie zasadniczej służby wojskowej uzyskał inne lub wyższe kwalifikacje zawodowe uprawniające do wykonywania szczególnego zatrudnienia w rozumieniu przepisów emerytalnych (art. 32 w związku z art. 184 ustawy emerytalnej), został wykonany w ustawowym terminie 30 dni od zwolnienia ze służby, okres odbytej zasadniczej służby wojskowej służby podlegał wliczeniu do stażu zatrudnienia w zakładzie

pracy, w którym żołnierz podjął zatrudnienie w wyuczonym w wojsku zawodzie, w zakresie wszelkich uprawnień uzależnionych od wykonywania pracy na określonym stanowisku pracy lub w określonym zawodzie, w tym w szczególnych warunkach pracy lub w szczególnym charakterze dla celów emerytalnych (§ 5 ust. 1 rozporządzenia RM z 22 listopada 1968 r.). Takich warunków skarżący nie spełnił, gdyż przed powołaniem do zasadniczej służby wojskowej nie był zatrudniony w szczególnych warunkach pracy, a po zwolnieniu z długoterminowej zasadniczej służby wojskowej (18 października 1974 r.) został w terminie ustawowym 30 dni od daty zwolnienia ze służby zatrudniony na stanowisku mechanika samochodowego, które nie było szczególnym zatrudnieniem dla celów emerytalnych. Takie szczególne zatrudnienie kierowcy pojazdu specjalistycznego (cysterny powyżej 4,5 ton) objął dopiero w dalszej (drugiej) kolejności z dniem 1 stycznia 1975 r., przeto nie wystąpiła ciągłość szczególnego zatrudnienia z uwzględnieniem okresu odbywania zasadniczej służby wojskowej skarżącego, który nie był przed powołaniem do odbycia tej służby zatrudniony w szczególnych warunkach pracy, a ponadto po odbyciu tej służby skarżący nie został zatrudniony w wyuczonym zawodzie w terminie ustawowym 30 dni po zwolnieniu z tej służby, co wykluczało zaliczenie okresu tej służby do stażu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. Oznacza to, że okres długoterminowej zasadniczej służby wojskowej, w której żołnierz uzyskał inne lub wyższe kwalifikacje zawodowe do wykonywania prac w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, zalicza się do stażu pracy wymaganego do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury tylko wtedy, gdy żołnierz był zatrudniony w szczególnych warunkach pracy przed powołaniem do odbycia tej służby (art. 108 ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony) albo podjął w ustawowym terminie 30 dni od zwolnienia ze służby szczególne zatrudnienie w zawodzie wyuczonym podczas odbywania służby wojskowej (§ 3, 5 i 12 ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia z 22 listopada 1968 r. w sprawie szczególnych uprawnień żołnierzy i ich rodzin, Dz.U. Nr 44, poz. 318 ze zm.).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy oddalił niemającą usprawiedliwionych podstaw prawnych skargę kasacyjną w zgodzie z art. 398¹⁴ k.p.c.

kc